
Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7

Arbetsformer i förändring

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 21 juni 2010

Anders Wejryd

Lars Friedner

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen föreslås en ändring i kyrkoordningen som klargör att en församling får bedriva näringsverksamhet bara om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. För sådan verksamhet gäller liksom för övrig församlingsverksamhet att den ska rikta sig till den egna församlingens medlemmar och alltså vara territoriellt begränsad.

När det gäller näringsverksamhet som avser bedrivande av begravningsbyrå föreslås dock ingen ändring, vilket innebär att den uttolkning av kyrkoordningen som Svenska kyrkans överklagandenämnd har gjort – att det inte är en uppgift för en församling att bedriva begravningsbyråverksamhet – alltjämt har aktualitet.

I skrivelsen aviseras också att Kyrkostyrelsen avser att tillsätta en utredning om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Kyrkostyrelsens förslag till kyrkomötesbeslut	3
Ändringar i kyrkoordningen.....	3
2 kap. Församlingens uppdrag	3
1. Inledning	3
1.1 Utredningen arbetsformer i förändring.....	3
1.2 Remissförfarandet	3
2. Församlingens grundläggande uppgift.....	4
2.2 Näringsverksamhet med anknytning till den grundläggande uppgiften.....	5
2.3 Församlingsinstruktion och tillsyn	7
3. Bolagsbildning.....	8
3.1 Utredningen.....	8
3.2 Remissutfallet	9
3.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning	9
4. Kyrkoherden och församlingens bolag	11
4.1 Utredningen.....	11
4.2 Remissutfallet	11
4.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning	12
5. Svenska kyrkans namn	13
6. Församlingskontrollerade bolag och offentlighetsprincipen	13
6.1 Utredningen.....	13
6.2 Remissinstanserna	13
6.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning	14
7. Utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet.....	14
7.1 Utredningen.....	14
7.2 Remissutfallet	15
7.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning	16
8. Begravningsbyråverksamhet.....	17
8.1 Utredningen.....	17
8.2 Remissutfallet	17
8.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning	18
9. Kyrkoordningskommentar	20
2 kap. Församlingens uppdrag	20
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll.....	21

Kyrkostyrelsens förslag till kyrkomötesbeslut

KsSkr 2010:7

Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i 2 kap. i kyrkoordningen.

Ändringar i kyrkoordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om kyrkoordningen (SvKB 1999:1) att 2 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. Församlingens uppdrag

Församlingens uppgifter

1 § Församlingen är det lokala pastoral området. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. Församlingen får även lämna bidrag till internationell diakoni och mission.

Särskilda bestämmelser finns om skyldigheten att tillhandahålla dop, konfirmation, vigsel och begravningsgudstjänst.

Församlingen skall anskaffa och underhålla den egendom som behövs för församlingens uppgifter samt anställa och avlöna personal, om detta inte är en uppgift för en kyrklig samfällighet som församlingen ingår i.

*Församlingen får bedriva
näringsverksamhet om den har
naturlig anknytning till
församlingens grundläggande
uppgift.*

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2011.

1. Inledning

1.1 Utredningen arbetsformer i förändring

Kyrkostyrelsen beslutade den 22 april 2008 om direktiv för en utredning ”om församlingarnas förhållningssätt och arbetssätt när det gäller olika former av verksamheter som inte självklart ligger inom ramen för församlingens grundläggande uppgift, till exempel begravningsbyråer”. Utredningen antog namnet *Arbetsformer i förändring – församlingens uppgifter och förutsättningar*. Detta blev också titeln på betänkandet (SKU 2009:2) som överlämnades till Kyrkostyrelsen den 1 oktober 2009.

I denna skrivelse behandlar Kyrkostyrelsen förslagen i betänkandet.

1.2 Remissförfarandet

I mitten av december 2009 inbjöds sammanlagt 117 remissinstanser att yttra sig över utredningen. Remissinstanserna utgjordes av de tretton stiftet, 86 församlingar, tre samfälligheter, tio diakoninstitutioner samt fem övriga organisationer,

bl.a. Kyrkans akademikerförbund (KyrkA), Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Svenska kyrkans pensionskassa. Efter remisstidens utgång hade samtliga stift och 43 övriga remissinstanser yttrat sig.

I det följande redovisas under de olika avsnitten remissinstansernas synpunkter på förslagen i utredningen.

2. Församlingens grundläggande uppgift

2.1 Den grundläggande uppgiften och den territoriella församlingen.

Kyrkostyrelsens bedömning: Formuleringen av församlingens grundläggande uppgift i 2 kap. 1 § i kyrkoordningen ska inte ändras.

Beskrivningen av församlingen som det lokala pastorala området i samma paragraf uttrycker en territoriell begränsning för församlingens kompetens.

2.1.1 Utredningen

I utredningens uppgift ingick att belysa hur den grundläggande uppgiften tolkas idag i församlingarna och överväga om det behövs råd eller kriterier till stöd för församlingens tolkning av sin uppgift. Något stöd för att församlingarna skulle finna den nuvarande formuleringen av 2 kap. 1 § i kyrkoordningen för snäv eller i någon mening inadekvat finns inte enligt utredningen. Utredningen menar vidare att bestämmelsens i och för sig definitionsmässigt vaga formulering medför att den kan stå sig även under stora omvärldsförändringar. Bl. a. av dessa skäl avstår utredningen från att föreslå någon förändring av beskrivningen av den grundläggande uppgiften.

Församlingen är det lokala pastorala området och församlingens kompetens begränsas därför till församlingens geografiska område. Utredningen konstaterar därmed att det inte är förenligt med kyrkoordningens bestämmelser om en församling går utöver sin territoriella kompetensbegränsning och att detta, om så sker, faller inom ramen för stiftets tillsynsfunktion.

2.1.2 Remissinstanserna

De remissinstanser som särskilt har berört denna fråga godtar den bedömning som utredningen gjort.

2.1.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Kyrkostyrelsen delar utredningens bedömning att det inte finns något som motiverar en förändring av bestämmelsen. Det finns också skäl att erinra om att samma lydelse används i bestämmelsen om församlingens organisatoriska uppbyggnad i 4 § i lagen om Svenska kyrkan. De grundliga teologiska överväganden och analyser som föregick bestämmelsens tillkomst i såväl lagen om Svenska kyrkan som i kyrkoordningen medför att det bör finnas mycket tungt vägande skäl för att initiera en ändring av bestämmelsen. Sådana skäl finns inte för närvarande.

I utredningen förs ett resonemang om den territoriella begränsning som följer av att det enligt kyrkoordningen är församlingen som är det pastorala området och att det är inom detta område som den grundläggande uppgiften ska utföras. Kyrkostyrelsen ansluter sig till den bedömning som utredningen har gjort när det gäller hur denna territorialprincip ska tolkas. Samtidigt vill Kyrkostyrelsen i detta sammanhang betona vikten av att denna princip inte tolkas alltför bokstavligt.

Det är givet att en församling ska kunna bedriva verksamhet utanför det geografiska området för församlingen, exempelvis konfirmandläger. Det avgörande är att verksamheten ska komma den egna församlingen till del och rikta sig till målgrupper inom den egna församlingen.

Begränsningen till det egna pastorala området hindrar, som utredningen påpekar, naturligtvis inte heller att två eller flera församlingar samverkar inom olika verksamhetsområden. Redan idag finns på många håll i framför allt storstäderna exempelvis kyrkliga familjerådgivningsbyråer som betjänar människor från många församlingar inom ett större geografiskt område än en enskild församling. Det är enligt Kyrkostyrelsen angeläget att denna typ av samverkan kan fortgå och utvecklas inom ramen för församlingens grundläggande uppgift.

Som utredningen påpekar ligger det inom stiftets tillsynsfunktion att agera om en församling går utöver sin territoriella kompetensbegränsning. Kyrkostyrelsen vill också erinra om den möjlighet som finns genom rätten att begära beslutsprövning. Ett beslut ska upphävas bl.a. om det hänför sig till något som inte är en angelägenhet för församlingen.

2.2 Näringsverksamhet med anknytning till den grundläggande uppgiften

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska införas en ny bestämmelse i 2 kap. 1 § som klargör att församlingen får bedriva näringsverksamhet under förutsättning att verksamheten har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften

2.2.1 Utredningen

Utredningens förslag överensstämmer med Kyrkostyrelsens.

Utredningen ställer sig avvisande till att församlingar ska bedriva renodlat finansierande verksamheter i egen regi, dvs. näringsverksamhet som har som enda syfte att ge ekonomisk vinst. Enligt utredningen riskerar en sådan verksamhet, som inte har en för utomstående betraktare begriplig koppling till församlingens karaktär och syfte, att förvirra eller snedvrider bilden av Svenska kyrkan och dess församlingar. Vidare bedöms det som en sund utgångspunkt att en församling, likaväl som företag eller myndigheter, ska koncentrera sig på sin egentliga uppgift och inte splittra resurser och energi på sidouppgifter. Om syftet är att få så hög avkastning som möjligt till en rimlig risk på insatt kapital torde det, enligt utredningen, vara mer rationellt att hantera församlingens kapitalinsats som en sedvanlig placering på kapitalmarknaden.

Däremot bör det enligt utredningen vara tillåtet för en församling att bedriva näringsverksamhet som har naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. En sådan verksamhet ska kunna motiveras utifrån den grundläggande uppgiften och bedrivas enligt sunda konkurrensmässiga principer. Församlingen bör agera så att man inte genom sådan näringsverksamhet negativt påverkar närsamhället och dess näringsliv. Som exempel på sådan verksamhet nämner utredningen vissa välfärdsrelaterade uppgifter som en konsekvens av församlingens diakonala uppgift (viss hemtjänstservice, integrationsprojekt m.m.), men också fastigheter, administration, parkskötsel m.m., dvs. verksamheter som skapar förutsättningar för att församlingen ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift.

2.2.2 Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna biträder utredningens förslag i denna del. Några är dock tveksamma och t.o.m. kritiska. Exempelvis anser Strängnäs stift att man idag inte har redskap och resurser för att utöva den tillsyn som en sådan verksamhet kräver. Andra, bl.a. Härnösands och Luleå stift och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, menar att begreppet ”näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift” kräver ett förtydligande. Några kyrkliga samfälligheter, Örebro och Lunds, ifrågasätter om inte en samfällighet också ska få bedriva näringsverksamhet.

2.2.3 Kyrkostyrelsens överväganden och förslag

Som utredningen konstaterar har sedan kyrkoordningens tillkomst synen på Svenska kyrkans finansieringsfrågor liksom samhällskartan i olika avseenden förändrats. Detta i sin tur gör det troligt att församlingar i större utsträckning undersöker möjligheten att verka på nya områden som också kan bidra till finansiering av övrig verksamhet. Även om detta i många avseenden bör ses som något positivt är det samtidigt en självklarhet att inte all näringsverksamhet bör vara tillåten. Det är viktigt att det inte i församlingarna bedrivs verksamhet som kan uppfattas som ett sätt att ”bara tjäna pengar” och som därför av människor upplevs som helt främmande för Svenska kyrkan. Det får inte råda någon oklarhet om vad Svenska kyrkan står för. Den grundläggande tron, bekännelsen och läran måste komma till uttryck i allt vad kyrkan gör och säger. Kyrkostyrelsen ställer sig därför bakom utredningens ställningstagande i denna del att det bör förtydligas i kyrkoordningen att bara näringsverksamhet som har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift ska vara tillåten.

Det torde vara svårt och kanske inte ens önskvärt att, som några remissinstanser har önskat, göra några ytterligare förtydliganden och klarlägganden av vad som ska vara tillåten verksamhet för en församling. Inget regelsystem kan vara så konstruerat att det täcker alla tänkbara situationer som kan uppkomma och klargör i de enskilda detaljerna vad som ska gälla. Generella regler är till sin natur sådana att det alltid finns utrymme för olika tolkningar. Till detta kommer att ett alltför detaljerat regelsystem försvårar den flexibla tillämpning som krävs mot bakgrund av de ständigt pågående omvärldsförändringarna. Det kan noteras att såväl begreppet ”näringsverksamhet” som ”naturlig anknytning” förekommer i t.ex. skattelagstiftningen. Skatterättsligt innebär näringsverksamhet en yrkesmässigt bedriven verksamhet som bedrivs regelbundet och med viss varaktighet. Vanligtvis finns också ett krav på vinstsyfte men finns inget sådant kan verksamheten ändå vara att betrakta som näringsverksamhet. Med naturlig anknytning menas skatterättsligt att det finns ett nära samband mellan näringsverksamheten och den allmännyttiga verksamhet som annars bedrivs. Även om viss vägledning kan hämtas från denna reglering är det viktigt att en närmare uttolkning av kyrkoordningens motsvarigheter görs utifrån ett kyrkligt perspektiv. Detta är därför något som enligt den ordning som annars gäller får klargöras genom Överklagandenämndens prövning. Vi återkommer till frågan begravningsbyråverksamhet i avsnitt 8.

Den föreslagna bestämmelsen om tillåten näringsverksamhet ska inte tolkas som ett förbud för samfälligheter att bedriva sådan verksamhet, något som har antytts av några samfälligheter i deras remissvar över utredningen.

Utredningen har utifrån sina direktiv fokuserat på församlingen och dess uppgift. Det förslag som nu läggs berör alltså enbart församlingsnivån. Indirekt kan den föreslagna ändringen i 2 kap. 1 § sägas få betydelse även för samfälligheter

i den meningen att en samfällighets uppgifter enligt kyrkoordningen är att ha det ekonomiska ansvaret för alla församlingens uppgifter som de beskrivs i 2 kap. 1 och 2 §§. På så sätt finns det en koppling mellan det som är församlingens respektive samfällighetens uppgifter. Det förtjänar dock att framhållas att den näringsverksamhet som enligt vårt förslag ska få bedrivas av en församling inte är begränsad till verksamhet som är att hänföra till den grundläggande uppgiften utan det räcker med att den ska ha en naturlig anknytning till denna. De i utredningen exemplifierade uppgifterna fastigheter, parkskötsel och administration har en sådan anknytning eftersom det handlar om att skapa resurser för att kunna utföra den grundläggande uppgiften. I en samfällighet ligger dessa uppgifter på samfälligheten i sin egenskap av att vara de ingående församlingarnas gemensamma organ för ekonomisk utjämning, resurshushållning och service. Om det med andra ord skulle handla om näringsverksamhet inom något eller några av de nu nämnda områdena och liknande som hänger samman med ekonomi, förvaltning och administration är det, i förekommande fall, samfälligheten och inte de ingående församlingarna som ska svara för detta i enlighet med den uppgiftsfördelning som följer av kyrkoordningen.

Det är enligt Kyrkostyrelsen viktigt att en av den lokala nivån bedriven näringsverksamhet, vare sig det är i egen regi eller i någon annan associationsform, inte får en sådan omfattning att arbetet med den grundläggande uppgiften kommer i andra hand. Detta är också sådant som utredningen framhåller när den säger ”att en församling inte bör gå in i nya uppgifter om de kräver en så stor del av dess samlade resurser i form av tid, kraft och ekonomi att tyngdpunkten i verksamheten förskjuts från församlingslivets centrum”. Kyrkostyrelsen ställer sig därmed bakom utredningens bedömning att näringsverksamhet inom främst det diakonala området, det som utredningen väljer att kalla välfärdsrelaterade uppgifter, bör komma ifråga bara när det krävs en lätt och flexibel organisation. Det behöver, med utredningens formulering, ”finnas en rimlig balans mellan ett sådant engagemang och en bevarad tyngdpunkt i församlingslivets centrum, gudstjänsten”. Vi återkommer till frågan om välfärdsrelaterade uppgifter av tyngre karaktär i avsnitt 7.

Kyrkostyrelsen vill slutligen framhålla att det är den lokala församlingen som inom ramen för sin självbestämmanderätt och inom de ramar som kyrkoordningen dragit upp för församlingarnas verksamhet har att på eget ansvar ta ställning till om näringsverksamhet ska bedrivas, i vilken form den ska bedrivas, vilken typ av verksamhet det ska handla om och i vilken omfattning. Stiftets tillsynsfunktion och möjligheten att begära beslutsprövning är faktorer som församlingen måste beakta vid de överväganden som alltid måste göras när det handlar om att ta ställning till nya former för verksamheten.

2.3 Församlingsinstruktion och tillsyn

Kyrkostyrelsens bedömning: Det finns inte behov av att göra några förändringar i regelsystemet när det gäller församlingsinstruktionen.

2.3.1 Utredningen

Utredningen noterar i sitt betänkande att det, i en period där enskilda församlingar prövar nya verksamhetsformer, finns behov av att hålla samman de enskilda församlingarna i den större gemenskapen, Svenska kyrkan. Detta är stiftets och biskopens särskilda ansvar, det som i kyrkoordningen formuleras som en främjande- och tillsynsfunktion. Församlingsinstruktionen är ett instrument för

denna funktion. Enligt utredningen finns det en svårartad diskrepans mellan karta och verklighet när det gäller församlingsinstruktionen och dess funktion. Det kan därför ifrågasättas om församlingsinstruktionen generellt är ett effektivt och operativt användbart instrument för närvarande. Efter att ha konstaterat att den har använts i snart tio år finns det enligt utredningen ”idag en praktisk erfarenhet som gör att det borde finnas bra förutsättningar för översyn och omprövning av detta tidigare oprövade verktyg i Svenska kyrkan”. Utredningen lägger dock inte fram något särskilt förslag i frågan.

2.3.2 Kyrkostyrelsens överväganden och förslag

Kyrkostyrelsen delar i stort utredningens bedömning men anser inte att det i nuläget finns behov att göra några förändringar i regelsystemet när det gäller församlingsinstruktionen. Det har nyligen genom de förslag som har lagts fram av demokratiutredningen gjorts vissa ändringar rörande församlingsinstruktionen, bl.a. när det gäller vem som i församlingen ska besluta om den. De ytterligare förändringar och anpassningar som behövs av församlingsinstruktionen med syftet att göra den till ett fungerande dokument för främjande och tillsyn i den enskilda församlingen är något som primärt ligger på stiftens att svara för. Kyrkostyrelsen inser att det för stiftens stora delar kan handla om resursfrågor men mot bakgrund av den praktiska erfarenhet som stiftens nu har fått när det gäller församlingsinstruktionens funktion som instrument för stiftens tillsyn bör ett sådant förbättringsarbete kunna initieras inom ramen för befintliga resurser.

3. Bolagsbildning

Kyrkostyrelsens bedömning: Bolag är den närmast till hands liggande associationsformen för näringsverksamhet.

3.1 Utredningen

Utredningen konstaterar att en församling kan välja att lägga verksamhet i annan juridisk person än församlingen själv. Om så sker förefaller enligt utredningen aktiebolag vara den form som ligger närmast till hands. Efter att ha konstaterat att det inte finns någon reglering i kyrkoordningen av eventuell bolagsbildning anför utredningen:

Ett beslut att lägga någon del av församlingens verksamhet i ett bolag kontrollerat av församlingen ligger inom ramen för församlingens självstyre. Om en församling kommer fram till att den vill förlägga verksamhet i ett sådant bolag är det av väsentlig betydelse att denna verksamhet betraktas som en del av den totala verksamhet som församlingen bedriver. Det innebär att om motivet till verksamheten utgörs av församlingens grundläggande uppgift ska den också inkluderas i församlingsinstruktionens pastorala program, oavsett att den bedrivs i annan juridisk form. Det avgörande är att bolaget och därmed verksamheten kontrolleras av församlingen och så att säga ingår i ”koncernen”. Det innebär givetvis också att verksamhet bedrivna på sådant sätt omfattas av församlingens revision och av stiftets tillsynsfunktion.

Utredningen lägger inte fram något förslag om reglering i kyrkoordningen på denna punkt men anser att Svenska kyrkan bör överväga behovet av och formerna

för en rådgivande funktion för församlingar i samband med planerad bolagsbildning, i Svenska kyrkans egen regi eller genom avtal med någon annan organisation.

KsSkr 2010:7

3.2 Remissutfallet

Remissutfallet över denna del av utredningsförslaget utvisar en något splittrad bild. Av de stift som har haft synpunkter på frågan är fyra stycken positiva medan sju är tveksamma eller har någon form av avvikande uppfattning i någon fråga. Västerås stift anser att frågan om stiftets tillsyn över verksamhet i bolagsform behöver utredas vidare. Strängnäs, Luleå och Visby stift samt domkapitlet i Växjö menar att frågan om bolagsbildning kräver en mer fördjupad analys. Även för- och nackdelar med olika former för näringsverksamheten, som aktiebolag, ekonomisk förening, handelsbolag, stiftelse och ideell förening borde enligt dessa stift undersökas.

Av de församlingar och samfälligheter som särskilt behandlat denna fråga ställer sig åtta positiva till förslaget, fem är tveksamma och en församling motsätter sig förslaget om bolagsbildning. Några församlingar tar upp frågan om stiftens tillsyn över ett av en församling drivet bolag. Motala församling anser inte att stiftets tillsynsfunktion ska omfatta sådana bolag medan Örebro kyrkliga samfällighet ifrågasätter stiftens formella möjligheter att utöva tillsyn över bolagen.

Landskrona församling motsätter sig möjligheten till bolagsbildning för verksamhet som innefattar den grundläggande uppgiften. Församlingen vill göra en mycket strikt tolkning av begreppet *den grundläggande uppgiften* och menar att församlingarna enbart bör bolagisera sådana delar som inte innefattar denna uppgift.

De flesta som särskilt har berört frågan om att Svenska kyrkan borde överväga någon form av rådgivande funktion till stöd för församlingarna när det gäller bolagsbildning är positiva till detta. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation menar att en sådan verksamhet lämpligen skulle kunna ligga på just denna organisation eftersom man anser sig vara väl förtrogen med de unika såväl organisatoriska som övriga förhållanden som råder inom Svenska kyrkan.

3.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Kyrkostyrelsen gör samma bedömning som utredningen. Den verksamhet som kan komma ifråga för att skötas i bolagsform är enbart näringsverksamhet, dvs. sådan verksamhet som finansieras på annat sätt än med kyrkoavgift eller begravningsavgift och som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Även om det finns andra tänkbara associationsformer, exempelvis stiftelse och förening, ekonomisk eller ideell, så är bolagsformen den som enligt Kyrkostyrelsen ligger närmast till hands att använda för just näringsverksamhet. Kyrkostyrelsen vill dock i detta sammanhang framhålla att näringsverksamhet självklart också kan bedrivas i församlingens egen regi. Man bör därför noga analysera för- och nackdelar med en bolagskonstruktion innan man bestämmer sig för ett sådant alternativ. Några stift har i sina remissyttranden efterlyst en mer djupgående analys av de olika associationsformer som kan komma ifråga. Kyrkostyrelsen menar dock att den genomgång som har gjorts i utredningen om detta är tillfyllest. Det föreslås ingen kyrkoordningsreglering när det gäller valet av associationsform utan det ankommer på församlingen själv att överväga och ta ställning till den verksamhetsform som är bäst anpassad för just den näringsverksamhet som man har för avsikt att bedriva. I den mån man i den egna församlingen saknar den kompetens som behövs för detta får man som i många

andra frågor söka den hjälpen från utomstående. Inte minst viktigt kan det vara att få hjälp med en skatterättslig bedömning eftersom det finns ett samband mellan omfattningen av en viss näringsverksamhet och bedömningen av en församlings allmännyttiga karaktär (jfr den i bilaga 4 till utredningen gjorda analysen av olika företagsformer).

Skälen för Kyrkostyrelsens bedömning om bolagsformen som den närmast till hands liggande associationsformen är i korthet följande. Stiftelsealternativet bygger på att det bl.a. måste handla om en varaktig förvaltning av ett kapital för ett visst ändamål. Församlingar som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet måste anpassa sin verksamhet till de förhållanden och omständigheter som gäller vid varje tillfälle. Det är de förtroendevalda i församlingen som i sista hand bestämmer församlingens mål och inriktning för verksamheten. En förändrad majoritet i det beslutande organet kan göra andra prioriteringar. Förändringar i omvärlden kan leda till att verksamheten måste anpassas till de nya förutsättningarna. Stiftelseformen blir mot denna bakgrund alltför statisk eftersom den saknar den flexibilitet och anpassningsbarhet som verksamheten kräver.

I utredningen behandlas också föreningsalternativet. Denna associationsform bygger på att ett antal medlemmar, fysiska och/eller juridiska personer, gemensamt bildar en förening för ett visst ändamål och antar stadgar och utser styrelse. En församling som väljer detta alternativ kan därmed inte själv bestämma om och ta ansvar för verksamhetens form och inriktning. I många fall kan detta vara en nackdel.

De regler som finns i nu gällande aktiebolagslag ger goda möjligheter att åstadkomma en nära organisatorisk koppling mellan församlingens demokratiskt valda organ och bolagets styrning. Viktig vägledning kan hämtas från gällande kommunallagstiftning.

Några remissinstanser har berört frågan om stiftets tillsynsfunktion när det gäller verksamhet som bedrivs i bolagsform. Som framgått ovan är en förutsättning för detta att det ska handla om näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Verksamheten ska därmed betraktas som en del av den totala verksamhet som församlingen bedriver, och den ska omfattas av både församlingens pastorala program, församlingens revision och stiftets tillsynsfunktion. Mot denna bakgrund är det enligt Kyrkostyrelsen en självklarhet att denna verksamhet inte ska uppfattas som någon form av verksamhet vid sidan om det som är församlingens uppdrag och som därför inte skulle omfattas av tillsynen från stiftet. Det är därför nödvändigt att det instrument för tillsyn som står till stiftets förfogande, församlingsinstruktionen, också ska innehålla de uppgifter om bolagets ändamål och verksamhet som behövs för att stiftet ska kunna fullgöra sin tillsynsskyldighet på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Det bör framhållas i detta sammanhang att den bolagsordning som bolagsstämman ska fatta beslut om måste innehålla de regler som erfordras för att syftet med stiftets tillsyn ska kunna tillgodoses.

Kyrkostyrelsen är medveten om att frågor kring bildande och förvaltning av bolag kräver stor kunskap och erfarenhet. Denna kompetens torde inte finnas att tillgå i den stora majoriteten av församlingarna och samfälligheterna, och i många fall inte heller på stiftsnivå. Det finns därför som utredningen antyder behov av någon form av rådgivande funktion för församlingar i samband med en planerad bolagsbildning. Kyrkostyrelsen är dock inte i nuläget beredd att initiera något sådant inom ramen för kyrkokansliets verksamhet. I sitt remissyttrande över utredningen har dock Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation ansett att rådgivning och service av nu aktuellt slag är sådant som naturligt ligger inom arbetsgivarorganisationens intresseområde.

Kyrkostyrelsen bedömning: Näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften ska i princip ledas av församlingens kyrkoherde.

4.1 Utredningen

Enligt utredningen innebär Kyrkomötets beslut vid 2009 års kyrkomöte om kyrkoherdens ledningsansvar att församlingsverksamhet i bolagsform operativt ska ledas av kyrkoherden. Utredningen konstaterar vidare att detta definitionsmässigt innebär en VD-funktion för kyrkoherden i församlingskontrollerade bolag. Utredningen har motiverat sitt ställningstagande på följande sätt:

Om en församling lägger viss verksamhet i av församlingen helägt eller kontrollerat bolag är det viktigt att aktiebolagslagens roller när det gäller ägare – styrelse – ledning fördelas så att det överensstämmer med kyrkoordningens motsvarande principer för församlingen. Enligt min mening bör ägarfunktionen/bolagsstämman utövas av församlingens beslutande organ, styrelsefunktionen av församlingens verkställande organ i dess helhet eller på delegation därav samt den operativa ledningen av kyrkoherden.

Från vissa håll har framförts tveksamhet om kyrkoherden generellt kan förväntas ha de kvalifikationer som den operativa ledningsfunktionen i ett bolag förutsätter. Mot detta kan hävdas att den princip som redan finns i kyrkoordningen och som enligt förslag i skrivelsen *Styrning och ledning m.m.*, ska ytterligare tydliggöras, nämligen att kyrkoherden ska leda all församlingens verksamhet, i konsekvens bör innebära att också bolagsförlagd församlingsverksamhet ska ledas av kyrkoherden. Rollen som styrelseordförande i bolagsstyrelsen är principiellt en annan roll med en distans till den verksamhet som utförs och kan inte anses ligga i linje med principen att kyrkoherden operativt ska leda all verksamhet. Rollen som styrelseordförande bör därför innehas av kyrkorådets ordförande.

Utredningen klargör att kyrkoordningens bestämmelser om kyrkoherdens ställning inte kan få direkt men väl indirekt effekt när det gäller församlingskontrollerade bolag. Det är församlingens beslutande organ som har som ägare att formulera ägardirektiv och att utse den styrelse som i sin tur ska tillsätta VD. Någon reglering i kyrkoordningen föreslår därför inte utredningen på denna punkt.

4.2 Remissutfallet

Remissutfallet när det gäller utredningens ställningstagande i frågan om kyrkoherdens ledningsansvar i församlingskontrollerade bolag visar på en tämligen omfattande kritik från majoriteten av remissinstanserna. Av de nio stift som särskilt yttrat sig i frågan avstyrker samtliga förslaget. Fyra stift anser att frågan behöver analyseras och utredas ytterligare. Det finns också stift som hävdar att omständigheter som kyrkoherdarnas höga arbetsbelastning och i en del fall även avsaknaden av den nödvändiga kompetensen leder till att utredningens förslag i denna del inte bör genomföras. Luleå stift motiverar sitt ställningstagande på följande sätt: "En företagsledning ska kunna tillsättas, omformas och avsättas utifrån affärsmässiga grunder. Uppdraget som kyrkoherde provas utifrån

andra kriterier än de som måste vara gällande vid bedrivande av näringsverksamhet.”

Även bland församlingarna och samfälligheterna finns en stor majoritet som är kritiska. Ulricehamns församling menar att kyrkoherdens viktigaste roll är ”att vara andlig ledare och bör i så liten omfattning som möjligt kopplas ihop med företagsverksamhet”. Av de församlingar som biträder förslaget kan nämnas Trelleborgs församling som tycker det är ”självlart att den operativa ledningen i bolagsformen också leds av kyrkoherden – teologiskt och med ansvar för förvaltningen”.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation är tveksam till förslaget och anser att det bör övervägas om det inte ska vara möjligt för församlingarna att även kunna utse annan än kyrkoherden som operativt ansvarig för ett församlingskontrollerat bolag.

4.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Vid förra årets kyrkomöte beslutades om de ändringar som föreslogs i Kyrkostyrelsens skrivelse 2009:5, *Styrning och ledning m.m.* Beslutet innebar ett klagörande i kyrkoordningen som innebar att kyrkoherden fick uppdraget att leda all verksamhet i en församling och i en pastoratssamfällighet. Syftet var att skapa en tydligare ansvarsfördelning mellan kyrkoråd/kyrkonämnd och kyrkoherden. Detta faktum är också utgångspunkten för utredningens ställningstagande i frågan om kyrkoherdens ställning i församlingskontrollerade bolag. Även Kyrkostyrelsen anser att den logiska konsekvensen av 2009 års kyrkomötesbeslut blir den som utredningen har kommit fram till. Det är med andra ord mycket svårt att tänka sig att en näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften leds av någon annan än församlingens egen kyrkoherde. Kyrkostyrelsen är också medveten om att det inte går att reglera i kyrkoordningen sådant som är reglerat i aktiebolagslagen. Enligt denna lag ankommer det på bolagsstyrelsen att såväl tillsätta som avsätta bolagets VD.

De argument som remissinstanserna anför mot utredningens bedömning i denna fråga grundar sig dels på rättsliga överväganden, dels också på vad som kan bedömas som lämpligt.

Det rättsliga argumentet handlar om att det enligt aktiebolagslagen alltid är bolagsstyrelsen som tillsätter och avsätter sin VD. Detta faktum har dock utredningen redan beaktat eftersom det inte läggs fram något förslag till reglering i kyrkoordningen som per automatik skulle ge kyrkoherden uppdraget som VD i församlingskontrollerade bolag. I stället får det nu gjorda ställningstagandet ses som en anvisning till församlingar som ska starta bolag av nu aktuellt slag att se till att den av förra årets kyrkomöte beslutade ändringen av kyrkoherdens ställning får effekt även i bolagskonstruktionen. Detta är fullt möjligt att åstadkomma eftersom församlingens högsta beslutande organ som ägare har att formulera ägardirektiv och att utse den styrelse som ska tillsätta VD.

När det härfter gäller att bedöma lämpligheten av det ställningstagande som utredningen gjort går remissinstansernas kritik ut på att det inte är säkert att det är just församlingens kyrkoherde som är den som är mest lämpad att svara för den operativa ledningen av ett bolag. Det kan handla om en kompetens som inte motsvarar den som krävs av en VD i ett bolag och det kan också handla om att en kyrkoherdes arbetsbelastning är sådan att tiden inte räcker till för bägge funktionerna. Kyrkostyrelsen vill i denna del framhålla att den kompetens som krävs för att vara kyrkoherde och i den egenskapen leda en församling rimligtvis också borde vara sådan att den räcker för att svara för ledningen av ett bolag som

bedriver näringsverksamhet av det slag som vi nu talar om, dvs. som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. I bägge fallen handlar det om att – förutom rena verksamhetsfrågor – inför kyrkorådet och inför bolagsstyrelsen, svara för ekonomi, personalhantering och övriga administrativa frågor. Den av Kyrkomötet beslutade behörighetsgivande utbildningen för kyrkoherdar som nu införs bidrar till att kyrkoherdarna blir bättre rustade för denna uppgift. Härutöver finns anledning att peka på att det i en församling som överväger någon form av bolagsbildning naturligtvis måste finnas de resurser och den kompetens i övrigt som behövs för driften av det planerade bolaget. Om så inte är fallet förefaller det naturligt att man väljer att avstå från att sätta planerna i verket.

Det kan dock i enstaka fall uppstå en situation där det visar sig att man av någon särskild anledning vill eller blir tvingad att ha en annan operativ ledare för bolaget än församlingens kyrkoherde. Stiftet bör då som tillsynsorgan kunna ge församlingen de råd och anvisningar som behövs för att bibehålla principen om kyrkoherdens ledningsansvar över all verksamhet i församlingen. Det bör kunna ske genom att man i bolagsordningen inför en reglering som är så anpassad till församlingens organisatoriska uppbyggnad att den även möjliggör den insyn i bolaget som krävs både för att kyrkoherdens ledningsfunktion ska kunna upprätthållas och för att stiftet ska kunna fullgöra sin tillsynsfunktion.

5. Svenska kyrkans namn

Kyrkostyrelsens bedömning: Namnet och varumärket "Svenska kyrkan" ska inte användas ensamt eller i kombinationer som bolagsnamn utan Kyrkostyrelsens tillstånd.

I sitt betänkande redovisar utredningen vad som rättsligt gäller såvitt avser Svenska kyrkans namn och logotyp. Kyrkostyrelsen delar utredningens bedömning som innebär att namnet och varumärket "Svenska kyrkan" inte ska användas ensamt eller i kombinationer som bolagsnamn utan Kyrkostyrelsens tillstånd. Det finns ett intresse av att så långt som möjligt skydda namnet Svenska kyrkan från att förknippas med exempelvis konkurser.

6. Församlingskontrollerade bolag och offentlighetsprincipen

Kyrkostyrelsens bedömning: Församlingar ska på frivillig väg skriva in principer om offentlighet och sekretess i bolagsordningen för bolag man kontrollerar.

6.1 Utredningen

Utredningen konstaterar att det inte är möjligt att i kyrkoordningen reglera frågor om offentlighet och sekretess i kyrkliga bolag. I stället förordar utredningen att församlingar på frivillig väg skriver in principer om offentlighet och sekretess i bolagsordningen för bolag som man kontrollerar.

6.2 Remissinstanserna

En stor majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig över utredningsförslaget i denna del har ingen erinran mot detsamma. Dock vill Strängnäs stift att

församlingarna ska åläggas att skriva in riktlinjer angående offentlighet och sekretess vid bolagsbildningar. Luleå stift vill ha ett tydliggörande av vad som avses med det utredningen kallar ”en vägledande frivillig norm”.

6.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Kyrkostyrelsen anser att det är viktigt med öppenhet och möjligheter till insyn i de fall en församling bedriver näringsverksamhet i bolagsform. Det vore därför önskvärt om det genom bestämmelser i kyrkoordningen hade kunnat införas samma offentlighetsprincip för kyrkans bolag som gäller för Svenska kyrkan i övrigt. I likhet med utredningen anser Kyrkostyrelsen att detta dock inte är möjligt. Vad som skulle kunna övervägas är om det vore möjligt att i kyrkoordningen föreskriva en skyldighet för församlingar som avser att bilda egna bolag, att i bolagsordningen skriva in att en öppenhetsprincip ska tillämpas på bolagets handlingar, motsvarande vad som gäller i den inomkyrkliga offentlighetsprincipen. En sådan förpliktelse skulle då gälla inomkyrkligt men förstås inte hindra att församlingen ändå, utifrån sitt självstyre och vad som gäller inom aktiebolagsrätten, skulle kunna avstå från att genomföra detta. Några sanktioner att ta till i så fall skulle knappast finnas. Visserligen torde ett beslut av fullmäktige om bolagsordningens innehåll i så fall kunna bli föremål för beslutsprövning hos Överklagandenämnden. Samtidigt uppstår här en potentiell konflikt mellan det som är det lokala självstyret inom det utrymme som aktiebolagsrätten ger och kyrkoordningens möjlighet att inskränka detta. Av detta skäl avstår Kyrkostyrelsen från att föreslå en sådan regelring i kyrkoordningen. Det som då återstår är att församlingar som står i begrepp att bilda bolag själva ser till att denna demokratiska princip får genomslag fullt ut även i kyrkliga bolag. Det kommer då att handla om ett frivilligt åtagande från den enskilda församlingens sida. Genom utbildningsinsatser, informationsmaterial och på annat sätt bör det kunna, som utredningen uttrycker det, ”bli en frivillig normbildning som innebär att det blir naturligt att principer om offentlighet och sekretess skrivs in i församlingskontrollerade bolag”.

7. Utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet

Kyrkostyrelsens bedömning: En särskild utredning ska tillsättas om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet.

7.1 Utredningen

Utredningen föreslår att Kyrkostyrelsen tillsätter en särskild utredning om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet. Utredningen motiverar sitt förslag på följande sätt:

Bedömningen att församlingar inte bör gå in i tyngre välfärdsuppgifter beror inte på att uppgifterna av principiella skäl skulle vara olämpliga för en församling eller för Svenska kyrkan. Bedömningen grundar sig istället på att församlingens strukturella karaktär och förutsättningar stämmer dåligt överens med de krav och åtaganden som tyngre välfärdsuppgifter medför. Däremot kvarstår som min allmänna uppfattning att de nya möjligheter som öppnas och de förväntningar som finns i samhället också gentemot trossamfunden

inte bör negligeras av Svenska kyrkan. Mot den bakgrunden blir slutsatsen att man bör pröva möjligheten att Svenska kyrkan går in i denna typ av åtaganden genom en annan organisatorisk form än församlingarna. Det innebär en utförarorganisation som en åtskild och parallell struktur till stift och församlingar.

7.2 Remissutfallet

Genomgående i många av remissvaren är att det kan vara svårt att dra någon gräns mellan välfärdsuppgifter med lätttrörlig organisation och sådana med krav på tyngre organisation och som därför församlingarna inte själva bör gå in i.

Av de stift som har yttrat sig i frågan om en särskild utredning om en utförarorganisation är det stora flertalet positiva till förslaget. Linköpings stift hoppas att en sådan utredning kommer att lägga ”stor vikt vid att reflektera kring på vilket sätt en dylik organisation kopplas samman med lokala församlingar. En utförarorganisation måste kunna nå ut i hela landet och inte bara etablera verksamheter i större städer.” Domkapitlet i Växjö tillstyrker förslaget, men pekar samtidigt på behovet av att flera olika utförare av välfärdstjänster behövs och då inte minst de som har en stabil värdegrund i sitt arbete. Även Karlstads, Härnösands, Luleå och Stockholms stift bejakar förslaget. Luleå stift anser exempelvis att frågeområdet är så pass viktigt och aktuellt att detta förtjänar att utredas vidare så att församlingarna får en vägledning för att inte hamna i en svårhanterlig situation trots att avsikterna för engagemanget i välfärdsrelaterade uppgifter i början var vällovligt. Strängnäs och Lunds stift är tveksamma. Strängnäs stift menar att detta inte är ett aktuellt utredningsärende för Svenska kyrkan i dagsläget. ”Svenska kyrkan har idag många möjligheter att genom nätverk och i samverkan med andra aktörer verka diakonalt inom en rad samhällssektorer. Det är inte kyrkans uppgift att ta över exempelvis åtaganden som åligger kommunerna. Däremot kan vi komplettera och samverka med offentlig verksamhet.” Västerås stift är negativt till förslaget. ”Stiftsstyrelsen vill med kraft hävda att det vore olyckligt att söka några andra sådana alternativa former. De församlingar som är beredda att gå in i detta kan själva, eller tillsammans med andra, bedöma rimligheten av detta. Däremot bör det prövas om även stiftet skulle kunna vara huvudman för sådan verksamhet.”

Av de församlingar och samfälligheter som särskilt tagit upp förslaget om den särskilda utredningen är tolv positiva, medan sex är tveksamma. Örebro kyrkliga samfällighet väcker exempelvis frågan om inte den befintliga kyrkliga organisationen kan användas för ändamålet. Norrstrands församling anser att förslaget inte bör övervägas. Västanfors-Västervåla ställer sig avvisande till utredarens förslag. ”Det måste bedömas som uteslutet och direkt olämpligt för Svenska kyrkan att lämna utrymme för sidoorganisationer att ansvara för tyngre välfärdsrelaterade uppgifter.”

De diakoniinstitutioner som har svarat på remissen är positiva till förslaget om en särskild utredning om en kyrklig utförarorganisation. Stadsmissionerna i Göteborg, Linköping och Stockholm är dock något tveksamma till tanken på en utredning. ”Den första och viktigaste frågan för Svenska kyrkan är att fastslå vilken särart och vilket mervärde en sådan organisation skulle tillföra välfärdsutbudet i relation till exempelvis stadsmissionerna.”

7.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Kyrkostyrelsen finner att utredningens tankar kring en organisationsstruktur för välfärdsuppgifter är intressanta och därför värda att beakta. Kyrkostyrelsen delar i och för sig remissinstansernas synpunkter på svårigheten att dra en gräns mellan sådana uppgifter som bör ligga kvar hos församlingarna och tyngre välfärdsuppgifter som kräver en mer omfattande och komplex organisation. Detta är dock en av alla de frågor som behöver belysas och analyseras i en utredning. Kyrkostyrelsen har även förståelse för den tveksamhet som de tre stadsmissionerna känner inför en ytterligare utförarorganisation för den välfärdsrelaterade verksamheten. Det får självfallet inte handla om en med dessa institutioner konkurrerande verksamhet. En utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan kan bara bli aktuell om den uppfattas och fungerar som ett komplement till de redan idag verksamma organisationerna inom detta verksamhetsområde. Även detta är sådant som kräver en grundlig analys.

Kyrkostyrelsen ställer sig bakom den inriktning för den tänkta utförarorganisationen som utredningen angett på följande sätt:

- ◆ en på skapelsetanken grundad, tydligt värdebaserad diakonal insats i vårt samhälle
- ◆ höga krav på kvalitet, verksamhetsutveckling och säkra kvalitetsrutiner
- ◆ hög grad av transparens när det gäller ekonomi och kvalitet
- ◆ hög professionalitet
- ◆ volontärmedverkan som mervärde
- ◆ genomtänkt samverkan med de lokala församlingarna för ömsesidig stimulans
- ◆ verksamhet som syftar till positiv konkurrens och utmaning för andra utförare på samhällsarenan

De riktlinjer som ovan skisserats kommer att ligga till grund för den utredning som Kyrkostyrelsen avser att ta initiativ till under hösten.

8. Begravningsbyråverksamhet

KsSkr 2010:7

Kyrkostyrelsens förslag: Utredningens förslag om reglering av begravningsbyråverksamheten ska inte genomföras.

8.1 Utredningen

Utredningen konstaterar att det inte finns några lagliga hinder för en församling att bedriva begravningsbyråverksamhet. Utredningen föreslår en inomkyrklig reglering som möjliggör detta och anför att det finns en naturlig anknytning mellan begravningsbyråverksamhetens innehåll och församlingens grundläggande uppgift. Om en församling ska bedriva begravningsbyråverksamhet ska det, enligt utredningen, ske som en del av den grundläggande uppgiften, finnas infört i församlingsinstruktionen och stå under stiftets tillsyn. Vidare ska det i så fall krävas ett medgivande enligt en ordning som Kyrkostyrelsen föreslås bestämma. Ordningen ska, enligt utredningen, utgöra Svenska kyrkans kvalitetssystem för begravningsbyråverksamhet upprättad som nationell kvalitetsnorm och stiftet ska utöva sin tillsyn över verksamheten med kvalitetssystemet som underlag. På detta sätt vill utredningen ändra det rättsläge som nu gäller enligt Överklagandenämndens beslut i frågan.

8.2 Remissutfallet

De inkomna svaren från remissinstanserna visar på ett splittrat remissutfall. Av svaren från de stift som svarat kan utläsas att sex är positiva, i några fall dock med vissa förbehåll. Mer tveksamma är fem av stiftet.

Skara stift bejakar förslaget men betonar att det är av synnerlig vikt att församlingen är tydlig med att dess huvuduppgift i detta sammanhang enbart är att ansvara för begravningsgudstjänster. Västerås stift välkomnar förslaget men ifrågasätter behovet av en nationell ordning för kvalitetssystem på detta område. Visby stift motsätter sig inte förslaget. "Likväl ser vi inte behovet av kyrkliga byråer som särskilt stort med tanke på att detta är en bransch som fungerar mycket bra och till vilken vi idag har mycket goda relationer som kunde hotas vid en ökad konkurrens från kyrkan själv." Stockholms stift instämmer i förslaget men betonar vikten av att det ska vara "*en non-profit* verksamhet och en särredovisning av ekonomierna i de olika verksamheterna".

Av de mer tveksamma stiftet kan nämnas Linköpings stift som är öppet för att lokala församlingar bedriver begravningsbyråverksamhet men anser att ämnet bör problematiseras något. Bl.a. ställs frågan hur det blir för personer som inte tillhör kyrkan. "Hur pass öppen är verksamheten för icke tillhöriga?" Strängnäs stift är "ytterst tveksamma till näringsverksamhet i Svenska kyrkans regi". Eftersom det redan finns kyrklig begravningsbyråverksamhet tillstyrker dock stiftet den föreslagna ändringen i kyrkoordningen. Domkapitlet i Växjö betonar betydelsen av att församlingarna förmår hålla isär den grundläggande uppgiften och huvudmannaskapet för begravningsverksamheten och att det blir än viktigare vid ett ev. ökat församlingsåtagande som inrättande av begravningsbyrå skulle innebära. Karlstads stift anser att det finns skäl både för och emot att församlingar ska bedriva begravningsbyråverksamhet. "Det som möjligen talar för är att det skulle kunna främja en sund konkurrens t.ex. när det gäller prissättning." Enligt stiftet överväger dock skälen mot församlingsdrivna begravningsbyråer. "Det främsta skälet för detta ställningstagande är de frågor som rör kyrkans trovärdighet. Vi känner en stor oro för att församlingsdrivna begravningsbyråer kan leda till

misstänksamhet kring vems intressen som begravningsbyrån värnar.” Stiftet är slutligen tveksamt till att tillståndsgivningen till begravningsbyråverksamheten ska ligga på nationell nivå. Skälet till detta är att det sedan är stiftet som ska ansvara för tillsynen. Luleå stift delar inte utredarens slutsats att det inte finns några lagliga eller inomkyrkligt rättsliga hinder mot kyrkliga begravningsbyråer.

Av svaren från de församlingar och samfälligheter som särskilt tagit upp frågan om begravningsbyråverksamheten kan utläsas att ett tiotal är positiva, tre är tveksamma och fyra avstyrker utredningsförslaget. Linköpings domkyrkoförsamling är i princip positiv till förslaget men tycker att det behövs ytterligare belysning av frågan eftersom den är stor och komplicerad. Södertälje församling bejakar tillståndskravet men anser att det bör finnas en möjlighet att återkalla ett givet tillstånd. Församlingen är vidare tveksam till om det finns den nödvändiga kompetensen hos stiftet för att kunna utöva den tillsyn över verksamheten som ska ankomma på dem. Örebro kyrkliga samfällighet har inget att erinra mot förslaget men menar att Svenska kyrkan inte behöver lägga ner kostnader och tid för att skapa ett eget kvalitetssystem för verksamheten. ”Det går att använda sig av befintliga kvalitetssystem som t.ex. ISO standard.” Västanfors-Västervåla församling tillstyrker förslaget om tillägget i 2 kap. 1 § men avstyrker förslaget om ett system med centralt administrerad kvalitetssäkring innan en begravningsbyrå får startas. Trelleborgs församling biträder förslaget men anser att det ska behövas särskilda skäl för att bedriva begravningsbyråverksamhet. Ett exempel skulle kunna vara behovet av begravningsbyrå i glesbygd. Göteborgs kyrkliga samfällighet som också tillstyrker förslaget vill rekommendera att det kvalitets/ackrediteringssystem som föreslås ska utformas så att även mer omfattande välfärdstjänster lätt kan inkluderas i en framtid.

Mer tveksamma till förslaget är dels Motala församling som ser en risk i att Svenska kyrkan kan komma att mista huvudmannaskapet för begravningsverksamheten, dels också Oscars församling som betonar det stora åtagandet som blir en följd av en begravningsbyråverksamhet. I tätorter där det redan finns begravningsbyråer finns enligt församlingen inga skäl för en församling att starta sådan verksamhet. ”Däremot kan det övervägas i glesbygden, men bör då ske i samråd med stiftet.”

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation godtar utredarens förslag om att det ska vara möjligt för församlingar att bedriva begravningsbyråverksamhet men menar att förslaget inte ur ett lämplighetsperspektiv är problemfritt. Det är enligt arbetsgivarorganisationen högst sannolikt att det kan komma att uppstå allvarliga intressekonfliktssituationer. Härutöver anser arbetsgivarorganisationen att man bör överväga om kvalitetsprövningssystemet också borde innehålla någon form av karensregel beträffande rätten för en församling att efter avslag på nytt ansöka om medgivande till att bedriva begravningsbyråverksamhet. Vidare bör det övervägas om det ska vara möjligt att dra in ett för en församling tidigare meddelat medgivande.

De tillfrågade diakoninstitutionerna har av naturliga skäl inte haft några synpunkter på frågan om begravningsbyråverksamheten.

8.3 Kyrkostyrelsens överväganden och bedömning

Kyrkostyrelsen delar utredningens bedömning att det inte finns några lagliga hinder mot inrättandet av kyrkliga begravningsbyråer. Utredningen har gjort en grundlig genomgång av de rättsliga förhållanden som skulle kunna visa på motsatsen. Även om huvudmannaskapet för begravningsverksamheten ligger på Svenska kyrkan finns det inte något i begravningslagen som utgör hinder för att

en huvudman inom ramen för sin generella kompetens utför andra uppgifter än dem som kan anses ingå i begravningsverksamheten. Inte heller finns det något hinder i konkurrenslagstiftningen mot att en församling bedriver begravningsbyråverksamhet. Beskattningsfrågan bör noga beaktas om en församling har för avsikt att bedriva begravningsbyråverksamhet men skattelagstiftningen som sådan utgör inget hinder.

Bland remissinstanserna finns det många som är tveksamma och i en del fall till och med avvisande till utredningens förslag om att tillåta begravningsbyråverksamhet. Även Kyrkostyrelsen känner en viss oro för en tillåtande reglering i denna fråga. Det finns som många av remissinstanserna har påtalat en viss risk för att församlingar som bedriver begravningsbyråverksamhet inte förmår hålla isär sådan verksamhet från såväl den grundläggande uppgiften som uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten. Vidare kan det för många människor vara svårt att uppfatta skillnaderna mellan de olika verksamheterna. Människors bild av trossamfundet Svenska kyrkan, med sitt uppdrag att ansvara för begravningsverksamheten, riskerar därmed att förändras. Det handlar med andra ord om kyrkans trovärdighet, något som enligt Kyrkostyrelsen inte får sättas på spel. Det faktum att en verksamhet av nu aktuellt slag måste rikta sig till alla, oberoende av religionstillhörighet, ställer också stora krav på objektivitet och opartiskhet. Det får inte finnas minsta risk för att en person som inte tillhör Svenska kyrkan får ett sämre bemötande enbart av det skälet att han eller hon inte är tillhörig. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation talar här om ”allvarliga intressekollisioner” som kan uppstå.

Kyrkostyrelsen anser att det behövs en djupare reflektion av denna komplexa fråga och väljer mot nu angiven bakgrund att inte lägga fram de av utredningen föreslagna ändringarna om begravningsbyråverksamhet. Inte heller det nu av oss framlagda förslaget till ändring i 2 kap. 1 § i kyrkoordningen är avsett att ändra rättsläget avseende sådan verksamhet, varför den tolkning av kyrkoordningen som Överklagandenämnden har gjort i sitt beslut 22/07 fortfarande har aktualitet. Det nu sagda medför att Kyrkostyrelsen har anledning att utgå från att några begravningsbyråer i församlingars regi inte kommer att tillskapas förrän frågan har analyserats ytterligare och rättsläget eventuellt ändrats genom beslut om reglering i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen vill dock i detta sammanhang peka på de möjligheter som finns att inom ramen för såväl huvudmannaskapet som uppdraget som församling i Svenska kyrkan på olika sätt förbättra sin service mot allmänheten utan att det för den skull blir att betrakta som begravningsbyråverksamhet. Begravningsbyråverksamhet är nämligen inte, som Kyrkostyrelsen ser det, något entydigt begrepp. En begravningsbyrås tjänster kan bestå av allt från kistförsäljning till hjälp med tidsbokningar, psalmval och kontakter med kyrkogårdspersonal. En hel del av dessa uppgifter kan mycket väl hanteras av församlingen. Redan nu ges råd och stöd till anhöriga som möter kyrkans personal, både i församlingen och i annan verksamhet där församlingspersonal medverkar, t.ex. inom sjukhuskyrkan. Det torde inte möta något hinder att det finns någon form av samordnande funktion i församlingens regi dit människor kan vända sig när någon anhörig har avlidit. I församlingen finns ju alltid tillgång till präst, kyrkomusiker och kyrkogårdspersonal, dvs. personal som på olika sätt blir engagerad vid en begravning. En väl fungerande organisation för rådgivning, tidsbokningar och allt det övriga som hänger samman med en begravning är ett bra sätt för församlingen att underlätta och förbättra kontakterna med allmänheten. Mycket av detta är sådant som av tradition tidigare har skötts av kyrkan men som under de senare årtiondena alltmer har kommit att tas om hand

KsSkr 2010:7 av begravningsbyråbranschen. Kyrkostyrelsen avser att ytterligare bearbeta denna fråga och återkomma till Kyrkomötet.

9. Kyrkoordningskommentar

2 kap. Församlingens uppdrag

1 §

Ett nytt *femte stycke* införs i paragrafen där det klargörs under vilka förutsättningar en församling får bedriva näringsverksamhet. Bestämmelsen motiveras i avsnitt 2.2.3.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

KsSkr 2010:7

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 21 juni 2010.

Närvarande: Anders Wejryd, Levi Bergström, Sten Elmberg, Britt Louise Agrell, Margarethe Isberg, Iréne Pierazzi, Gunnar Prytz Leland, Staffan Holmgren, Nils Gårder, Kristina Töyrä, Hans Wallmark, Annette Lundquist Larsson samt tjänstgörande ersättare Daniel Tisell, Olle Burell och Erik Sjöstrand.

Föredragande: Rättschefen Maria Lundqvist Norling

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet lämna skrivelsen 2010:7 Arbetsformer i förändring.

Reservation

av Staffan Holmgren:

En stor majoritet av remissinstanserna är kritiska till att kyrkoherden alltid bör vara VD i ett församlingsägt bolag. Jag delar den uppfattningen och refererar till yttrandet från Luleå stift som finns återgivet på sidan 12 i skrivelsen. Jag anser därför att Kyrkostyrelsen inte skulle ha tagit ställning i denna del. Kyrkomötets beslut 2009 om att kyrkoherden ska leda all verksamhet i en församling ska enligt min uppfattning tolkas enbart som ett ställningstagande till ledarskapet som enkelt eller delat – inte som ett ställningstagande till att kyrkoherden måste leda all verksamhet.